

REVITALISERING

RAPPORT FRA UTVALG FOR FRILUFTSMUSEET - 2008

Friluftsmuseet er hovednerven ved Norsk Folkemuseum. Det er verdens eldste museale bygningssamling og det er uten tvil vår hovedattraksjon for de besøkende. Friluftsmuseet er vår identitet. Men vi står fast i gamle mønstre og strukturer. Det finnes i dag ingen helhetlig plan for Friluftsmuseet på formidlings- og forvaltningsfeltet. Verken byområdet eller landsbygda er ferdigstilt i henhold til Aalls foreldede planer.

Men alt er ikke mørkt. Bygningssamlingen forvaltes i dag bedre enn på langt tid og Wesselsgate blir i disse dager slutført og oppgradert som utstilling og fungerer godt. I etterkant av Wesselsgateprosjektet oppstår det en mulighet til å flytte fokus herfra til den øvrige delen av Friluftsmuseet.

Utvalg for Friluftsmuseet har satt seg som mål å utvikle en differensiert og god formidling av Friluftsmuseet. Utvalget skal være en drivende kraft ved å skape **nye formidlingsgrep** i Friluftsmuseet. Utstillingen må gjøres klar og tydelig og tunene må ferdigstilles ut fra presise grep. Et grep er å integrere en ny men enkel formidlingsteknologi som legges som et kontekstfylt lag oppå utstillingen.

Utvalget innser at innarbeidede strukturer kan stå i veien for nytenkning. Vi har lagt oss i selen for å være konstruktivt nytenkende på tvers av avdelingene. Vi har sett på potensialet i hvert enkelt tun og byområdene. For de prioriterte tunene har vi nedfelt hoveddrammene for formidlingen. Prosjektene ved hvert enkelt tun er i hovedsak dimensjonert ut fra tilgjengelige ressurser.

Styret har vedtatt at Friluftsmuseet skal prioriteres i inneværende planperiode.

Strategisk plan må følges opp slik at vi faktisk kan make å klargjøre ett tun pr

år i inneværende planperiode. Det er viktig at avdelingene får konsentrert seg om å ta utviklingen av Friluftsmuseet på alvor. En mulighet er at det kommer friske ressurser. En annen mulighet er at styret gjør klare valg og reelt **prioriterer** utstillingene i Friluftsmuseet med utgangspunkt i dagens organisasjon. Det vil medføre at vi forbedrer utstillingene i tun for tun gjennom at

samme retning. Først når vi har klare mål kan vi skape tydelighet internt og ovenfor publikum. Klart fokus er også viktig for god forvaltningen av bygningssamlingen.

Å revitalisere Friluftsmuseet ikke er et tidsavgrenset prosjekt, men snarere en samarbeidsform ved museet hvor de ulike avdelingene sammen står for den langsiktige utviklingen av Friluftsmuseet. Sam-

hver avdeling kanalisere sine ressurser til dette. Trønderlagstunet er prioritert. Således er målet å overføre arbeidskraft over til andre tun etterhvert.

Prioritering må til. Men vi må også ha et klart, samordnet fokus slik at vi trekker i

arbeidet må ta utgangspunkt i en overordna plan samtidig som det foregår på detaljnivå. De ulike avdelingene må ha en klar og samordnet vilje med hensyn til formidlingen og forvaltningen av hvert enkelt tun og hver enkelt bygning. Først gjennom et slikt grep kan vi bli tydelige.

Utvalg for Friluftsmuseet ved Norsk Folkemuseum legger fram en plan for syv prioriterte tun innenfor Strategisk plan for perioden 2009 til 2015. Tiltakene kan i stor grad gjennomføres innenfor normale budsjetter såfremt ledelsen og dermed også avdelingene prioriterer oppgavene. Utvalget **prioriterer følgende syv tun:**

- 1) Trønderlag,
- 2) Enerhaugen og Hammersborg,
- 3) Skole og Kolonial,
- 4) Vannkraft,
- 5) Setesdal og Numedal,
- 6) Oscar II
- 7) Hordaland

I tillegg til ovenfornevnte tun-liste går Utvalget inn for en rekke **prioriterte prosjekter**. Disse er beskrevet i teksten. Disse prosjektene krever ekstern finansiering.

- 1) Elektronisk formidlingspakke i 2012
- 2) Flytting av bur og loft fra Rofshus fra lekeplassen til Øvre port (snarest)
- 3) Byhus med bakeri og systue mellom Christie og Barnas tårn.
- 4) Tilflytting av 1950talls enebolig i Numedal
- 5) Rosemaling av helt interiør i Yli

Rapporten fra Utvalg for Friluftsmuseet er organisert ut fra mandatet og strategisk plan og har følgende punkter:

- 1) Sammen drag
- 2) Bakgrunn og organisering
- 3) Evaluering av Friluftsmuseet
- 4) Mål for utvikling av Friluftsmuseet
- 5) Revitalisering - tun for tun
- 6) Organisering av arbeidet og utvalgets videre arbeid.

Utvalg for Friluftsmuseet ble satt ned av ledergruppen den 6. november 2007.

Mandatet presiserer at *Friluftsmuseet må reetableres som museets hovedattraksjon og trenger en grundig oppgradering på alle måter. Målsetninger og utviklingsaktiviteter må samordnes og prioriteres langsiktig. Dette arbeidet må skje i samarbeid mellom museets avdelinger. For å få til dette setter Norsk Folkemuseum ned et valg for Friluftsmuseet. Utvalget skal evaluere Friluftsmuseet, skape nye mål, legge langsiktige planer, initiere og koordinere prosjekter og evaluere resultater.*

Strategisk plan for perioden 2009 - 2015 presiserer at Friluftsmuseet skal revitaliseres i planperioden. Det skal gjennomføres dyptgripende utbedringer. Størrelsesordenen på prosjektet er satt til ferdigstilling av ett tun pr år. Det skal videre lages helhetlige formidlings- og forvaltningsplaner for Friluftsmuseet, lagrede bygninger skal håndteres og nyere tid må integreres i Friluftsmuseet. Utvalgets forslag til arbeid i Friluftsmuseet tar utgangspunkt i strategisk plan og i gruppas mandat.

Utvalget er i henhold til mandatet satt sammen av representanter fra Forsknings- og utstillingsseksjonen (Morten Bing, leder), Konserveringsseksjonen (Morgan Denlert), Bygningsantikvarisk avdeling (Terje Planke, sekretær), Publikumsavdelingen (Marit Berg), Landbruksavdelingen (Jo Anstensrud) og Dokumentasjonsavdelingen (Tove Wefald Pedersen).

Utvalget har hatt 10 møter. Vi har gått igjennom potensialet og utfordringene i hele Friluftsmuseet. Medlemmene har vekslet mellom å legge fram synspunkter ut fra den enkelte avdeling sine perspektiver samtidig som **helheten og formidlingen** har stått i fokus.

Friluftsmuseet er en **utstilling**. Friluftsmuseet har til formål å forvalte og formidle kunnskap om fortida. Utstillingen skal både gi innsikt i historisk sammenheng og i at fortida er grunnleggende forskjellig fra nåtida. Hovedelementet i utstillingen er de rekonstruerte landskapene, bygningene og interiørene. Oppå dette fysiske laget ligger et sekundært lag med for-

rere **konstruerer** en av mange mulige historier. Det vi kan formidle er ikke Historien, men historier. Vi skal ikke overvurdere vår evne til å leve oss inn i tidligere generasjoner tilværelse. Kanskje er det viktigste å formidle at den var annerledes. Ikke bare at husene og klærne var annerledes enn våre, at arbeidsdagen var forskjellig, at de spiste annen mat og sang andre

midling. Dette laget er både materielt og immaterielt. Vi skal igjennom Friluftsmuseet skape en ramme for å formidle dagligliv og mentalitet.

Vi må samtidig være bevisst at vi ikke kan rekonstruere fortida *per se*, men at vi sna-

sanger. Men like mye at de *tenkte* annerledes enn oss. Og – at noe av dette tankegodset har vi faktisk fått med oss, selv om det kanskje passer dårlig inn i *vårt* levestett.

Det fysiske og det mentale utgjør en krevende todeling: Landskap, bygning, interiør, gjenstander, drakter og formidling gjennom levendegjøring, ord og handling må bygges på så solid kunnskap som vi kan klare. Vi må unngå å vise fortida som et kulis- og kostymeball. Samtidig må vi tørre å formidle tvil, usikkerhet og konflikt så vi ikke ender opp like entydige og autoritative som våre forgjengere.

Friluftsmuseet er pr i dag både **ensformig og utydelig**. Å se inn i hus etter hus gir liten mening for de besøkende. Et besøkerutsagn som "It's all the same" trefter spikeren på hodet. Tunvertordningen gjenspeiler til en viss grad den utydeligheten som omgir de ulike tuna/ områdene. Tunvertene fungerer som vakter og har en for uklar formidlerrolle.

Friluftsmuseet er preget av forfall. Bygningsantikvarisk avdeling sliter med et stort etterslep på grunn av et langvarig, **manglende vedlikehold** på bygningsmassen. Avdelingen har i dag rimelig god kontroll og plages ikke av overraskelser. Det ekstraordinære forfallet er anslått til å være i størrelsesorden av 200 årverk. Det er mye for en avdeling med under 13 stillinger. Den gamle friluftsutstillingen har vært nedprioritert over lang tid. Mange bygninger er bare utvendige kulisser som mangler innredning og løsøre.

Friluftsmuseet skal **fredes**. Fredningsforslaget har i løpet av året endret form fra en streng fysisk fredning av hele Friluftsmuseet til nå å være sonedelt slik at det blir en normal miljø- og områdefredning av Kong Oscar den II's park. I resten av Friluftsmuseet (Riksantikvarens sone B) har museet tilnærmet full frihet. Museet må legge fram forvaltningsplan for Riksantikvaren og redegjøre for alle endringer i forkant gjennom årsplaner.

Utvalget har presisert en rekke **mål** for hver avdeling. Målene er til en viss grad harmonisert opp mot de andre avdelingene, men det er viktig å sette formidlingssituasjonen i sentrum på en slik måte at de andre avdelingene understøtter deres behov. **Formidlingen** er selvsagt viktig for museet på kort sikt da det trekker publikum og gir inntekter. På lang sikt er formidlingsaktiviteten imidlertid helt fundamental for å legitimere vår eksistens og vise behovet for langvarig forvaltning i storsamfunnet.

Utvalget har satt som mål at **Friluftsmuseet skal være fokusert, tydelig, levende og kunnskapsdelende**. Museet må tørre å gjøre dristige valg som gjenspeiles gjennom vår forskning, forvaltning og formidling. Målet skal realiseres gjennom varierte friluftsutstillinger mht tematikk og innhold, og gjennom varierte formidlingsmetoder. Museet må også velge å **differensiere forvaltningsgrepe** fra tun til tun.

Samtidig som Friluftsmuseet skal utvikles gjennom nye grep skal museet også forvalte samlingens egen kulturhistorie og de ulike **ideologier** som ligger innbakt i utstillingen. For å skape en slik differensiering må en gå veien om å planlegge enkeltdetaljer samtidig som en har de overordna målene klare.

Friluftsmuseet er og skal fortsatt sees som en utstilling. Her har det alltid vært gjort endringer, og det må vi fortsette med. Bygningene er verken urørte eller utolka. Utstillingen er en illusjon, til tross for at den er bygget opp av unike elementer med tildels høy kulturhistorisk verdi.

Utviklingsmålet for Friluftsmuseet henger tett sammen med utbedringsplanene tun for tun. Her har utvalget i henhold til strategisk plan prioritert rekkefølgen på de syv første tunene som skal revitaliseres. For å få til en god, helhetlig plan er også de andre tunene tatt med i planarbeidet. Her peker vi ut noen retninger, men går ikke i dybden.

3 - M å l f o r

Publikumsavd.
spesifiserer behov
og tilpasser seg krav

Forskningsseksjonen lar
tydelige
fortellinger i
samarbeid med publikum-
savd. og produserer utstil-
lings-sjiktet

**Revitalisering av
Friluftsmuseet 2009-15:
Syv nye tun/ utstillinger.**

**Friluftsmuseet skal være
fokusert, tydelig, levende og
kunnskapsdelende.**

**Dokumentasjons-
avdelingen**
tilrettelegger materiale og
dokumenterer

**Bygningsantikvarisk av-
deling, landbruksavde-
lingen og konserverings-
seksjonen** tilbyr mulighe-
ter, tilrettelegger og utfør-
er endringer

u t v i k l i n g e n

Publikumsavdelingen har hovedansvaret for å utvikle, tilrettelegge og gjennomføre formidling i Friluftsmuseet. Formidlingen skal speile museets planer og tiden vi lever i. Formidlingen skal ytterligere styrke **Friluftsmuseets attraksjonsverdi** overfor publikum.

Friluftsmuseet skal ta vel imot alle besøkende, og være et sted for **varierte** programaktivitet, levendegjøring og undervisning. Uavhengig av hvem vi formidler til skal formidlingen være av topp kvalitet. Kun det beste er godt nok! Friluftsmuseet skal bli et must!

Utstillingen skal glede, overraske, provosere og irritere besøkende og ansatte. Publikum skal møte et friluftsmuseum som tydelig viser faglig kunnskap, bred kompetanse og stor glede i sitt formidlingsarbeid.

Formidlingen skal bidra til å bekrefte og forsterke Folkemuseets identitet som et ledende museum, både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Målene er fundert i Strategisk plan og i Utvalg for Friluftsmuseets plan, og bygger på et faglig samarbeid på tvers av avdelinger og seksjoner.

Formidlingsavdelingen har en rekke **ulike formidlingskonsepter** i dag. Mange turister går på egenhånd i Friluftsmuseet. De har en begrenset kontakt med tunvertene. Skoleelver har omvisninger og rollespill ut fra ulike tema ut fra læreplanen og Den kulturelle skolesekken. Videre har vi noe handlingsbasert formidling, spesielt gjennom sommerskoletilbudet. Handlingsperspektivet skal i innværende planperiode utvikles til å også gjelde Trønderlagstunet også igjennom vinterseongen.

Viktige brikker i et revitalisert friluftsmuseum er de **fortellingene** vi velger å

hente frem fra historien. Hva vil vi fortelle? Hvorfor? Og like viktig; Hvordan skal vi formidle dem? I dag er Friluftsmuseet et sted der den materielle kulturen er satt i fokus. Det er vanskelig å få øye på levd liv i stuen for publikum. Slike spor er godt skjult i de fleste tun. Utvalget har diskutert og grepet fatt i problemfeltet. Vi vil utvikle historier som i langt større grad, og ty-

deligere, synliggjør **mennekene** i historiene. Mennesker og materiell kultur er begge deler viktig i den formidlingen vi skal utvikle i det revitaliserte Friluftsmuseet.

En annen utfordring knyttet til historiene vi vil formidle, er nødvendigheten av å velge historier som fenger og vekker opp-

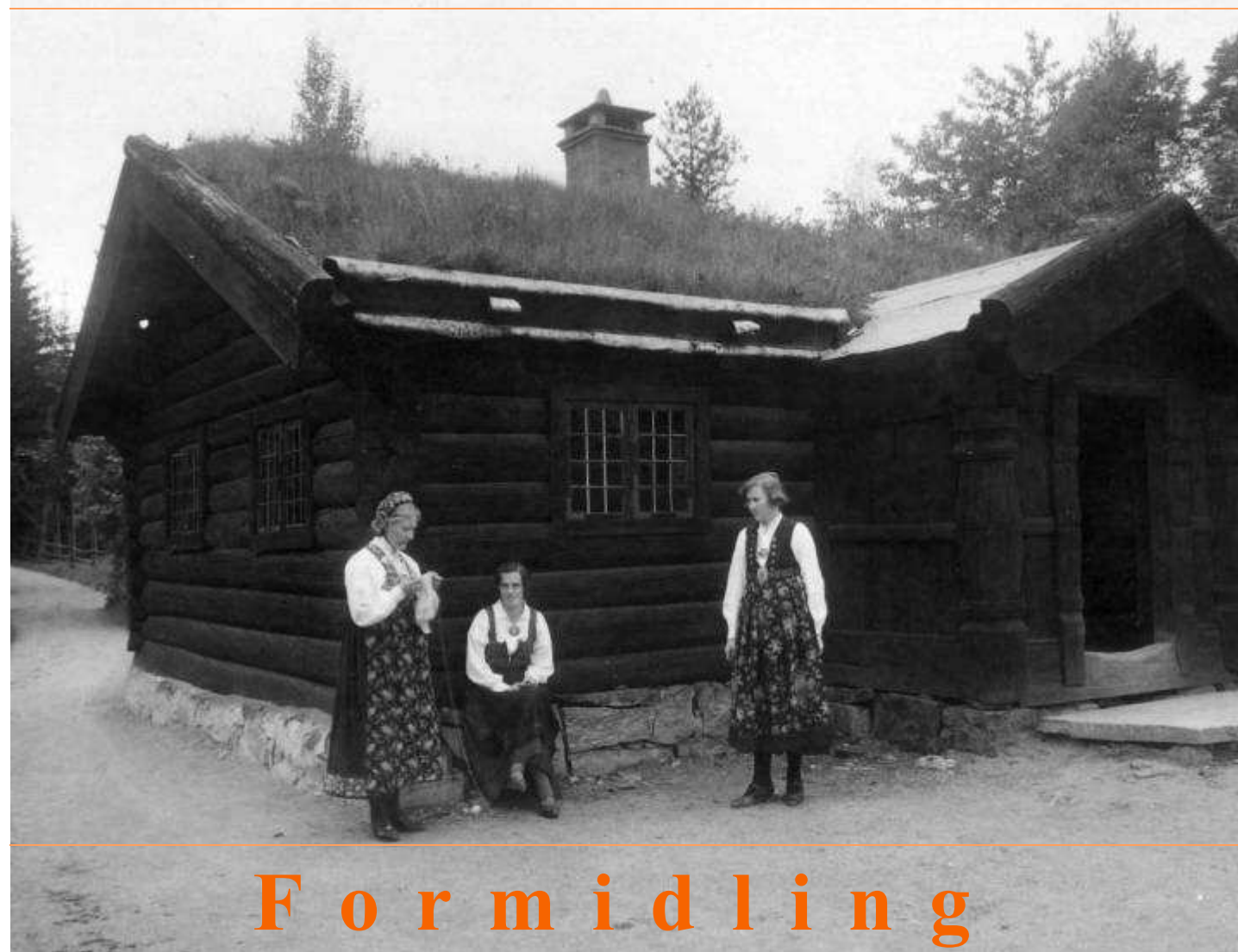
merksomheten til et broket publikum. Vi vet at publikum ønsker nærhet til historiene, til menneskene og det levde livet. Publikum elsker fortellingene om individene. De autentiske historiene, de fra "virkeligheten". Historier de kan leve seg inn, føle noe i forhold til, enten det er de gode eller de dårlige følelsene som vekkes gjennom fortellingen.

Utvalget har diskutert de utfordringene som ligger foran oss når det gjelder å finne de historier og de formidlingsformer som kan belyse enkeltindividenes daglige liv, men også belyse tiden og samfunnet hvert individ var en del av. Samtidig skal vi forklare at menneskene og verden "den gang" var svært annerledes og at det i dag er vanskelig å forestille seg en slik annerledeshet.

Publikumsavdelingen må i planperioden fokusere avdelingens ressurser på:

- 1) Et mer publikumsvennlig Friluftsmuseum
- 2) Økt og aktuell helgeaktivitet og programvirksomhet, levendegjøring og undervisning
- 3) Dristigere formidling
- 4) Spenstigere formidlingsmetoder
- 5) Publikumsavdelingen må prioritere:
- 6) Identitetsbygging
- 7) Markedsføring
- 8) Publikumsfasiliteter
- 9) Nye og gamle "bautasteiner" i publikumsprogrammet (Julemarked, St Hans, og lignende)
- 10) Innholdet i historiene
- 11) Metodeutvikling
- 12) Drakter og tekstiler
- 13) Gjenstandskopier og rekvisitter
- 14) Pedagogisk utvikling som samkjører læreplaner og det nye Friluftsmuseet

3 - G r u n n l a g

F o r m i d l i n g

Forskningsseksjonen skal i samarbeid med de andre avdelingene lage tydelige fortellinger og utstillinger opp mot formidlingsformålet for hvert enkelt tun og hver enkelt utstilling.

Fortellingene skal forene kunnskapsformidling og kildegrunnlag med tydelighet, underholdning og forlystelse.

Forsknings- og utstillingsseksjonen har hovedansvaret for å legge det kulturhistoriske **grunnlaget** for de fortellingene som skal formidles i Friluftsmuseet og fremme refleksjon omkring det vi formidler. Det er viktig å understreke sammenhengen mellom forskning og formidling. *Forskningen blir meningsløs uten formidling, formidlingen flat uten forskning.*

Museet har som en primær oppgave å produsere og formidle kunnskap om samspillet mellom mennesket og dets materielle omgivelser. Dette er særlig egnet til å øke forståelsen for kulturell variasjon og ulike levesett og livsstiler. En konsekvens er at vi ikke bare bør studere gjenstandenes opphav, alder, form og bruk, men at vi også må studere deres **betydning** for menneskene som har eid og brukt dem. Det er derfor viktig å fastslå at det er mennesket som skal stå i fokus. Materiell kultur er i tråd med dette et middel til å forstå og formidle mennesket som kulturvesen.

Det er Forsknings- og utstillingsseksjonens oppgave å påse at fortellingene som formidles i Friluftsmuseet bygger på solid kildegrunnlag, men også være med å underbygge forståelsen for at enhver formidling av fortida er subjektiv, og har utgangspunkt både i et vitenskapssyn og i et verdisyn. Det finnes ingen nøytral eller objektiv formidlingsgrunn.

3 - G r u n n l a g

F o r s k n i n g

Vi må også være klar over at vi bare kjenner brokker av fortiden. Selv når det dreier seg om den nære fortid er vår kunnskap fragmentarisk. Dess lenger vi går tilbake i tid, dess færre fragmenter kjenner vi. Vi sitter inne med en del kunnskap om våre forfedres **materielle kultur**. Vi har bevart hus og ting av forskjellige slag, men hva vet vi egentlig om menneskenes handlinger og deres tankeverden? Når vi betrakter en gjenstand fra 1500-tallets Setesdal ser vi den med utgangspunkt i *våre* egne kulturelle erfaringer. Når vi skal formidle hva denne gjenstanden har betydd for den som lagde eller brukte den legger vi våre egne holdninger og følelser inn i tolkningen. Våre fortellinger vil således gjerne si mer om oss selv enn om 1500-tallsbonden. Utfordringen er å formidle tankeverdenen og dagliglivet til fortidens mennesker gjennom deres materielle kultur og samtidig formidle at det er mye vi ikke vet.

Forsknings- og utstillingsseksjonen har ansvar for å utforme det fysiske miljø inne i bygningene – innredning og innbo – så historisk korrekt som mulig. Dette krever tid til forskning, til å bli godt kjent med museets samlinger og til innsamling. Innredningen er også et praktisk arbeid som seksjonene i Kulturhistorisk avdeling utfører sammen.

For å kunne inngå i arbeidet med å oppruste og fornye Friluftsmuseet er det nødvendig at det for hvert delprosjekt utpekes en konservator som i minimum ett år får dette delprosjektet som sin hovedoppgave, og samtidig kan trekke veksler på seksjonens samlede kompetanse.

Friluftsutstillingen må som de andre utstillingene vise at museet forvalter gjenstander og bygninger på en forsvarlig måte, og i nivå med internasjonal standard. Også publikum skal se at Norsk Folkemuseum tar **bevaringen** av norsk kulturarv seriøst.

For å oppnå dette må vi **skille klart** mellom de stuer som brukes for pedagogisk virksomhet og de stuer som Norsk Folkemuseum bruker for vise interiører med gjenstander av høy verdi og av kulturhistorisk høy interesse. Gitterportene som skiller publikum fra interiørene er ikke hensiktsmessige, verken fra bevaringsperspektiv eller fra et pedagogisk ståsted. Dette vil bli en utfordring for prosjektgruppene å løse på en dynamisk måte.

Vi har tre ulike **utstillingsnivåer** for museets gjenstander:

- 1) Stue med monterstatus. Her vil interiørutstillingene ha begrenset adgang for besøkere og ansatte.
- 2) Tunvertstue av den type som nå finnes. Her er det begrensninger mht interiørelementer og gjenstander for å få plass til grupper ved omvisninger.
- 3) Aktivitetsstuer som er tilpasset pedagogisk virksomhet som ferieskole, kurs og lignende. I tillegg vil en rekke staller, fjøs, bur og låver være tilpasset levendegjøring, utstillinger, seminar, filmvisning og lign.

I det revitaliserte Friluftsmuseet skal konserveringen fungere mer **operativt** enn i dag. Det trengs en jevnlig kontroll av gjenstandenes plassering og tilstand. Når stuer skal restaureres eller skal brukes til aktiviteter må gjenstander føres midlertidig til og fra et godt magasin. Gjenstandene skal regelmessig vurderes for rensing, frysing, stabilisering eller utskiftning. Alle forandringer i interiørene skal dokumenteres av konserveringsseksjonen.

3 - G r u n n l a g

K o n s e r v e r i n g

For at Utvalgets plan skal kunne gjennomføres må Konserveringsseksjonens strategiske planarbeid videreutvikles. Den bør være kompatibel og på linje med Bygningsantikvarisk avdelings FDV-runder. Et bedre midlertidig **magasin** må tilpasses. Det magainet som i dag brukes til dette har et uheldig klima for gjenstander som normalt står "ute". Klimatekniske og oppbevaringsmessige problemer på temporærmagasinet kan løses med teknisk utstyr og installasjoner for ca 50 000 kr.

Konserveringen bør jobbe tettere sammen med publikumsavdelingen for å finne nye måter å **presentere** den materielle kulturarven på, men også for å vise hvordan konservering utføres og hva konservering egentlig er. Det vil dukke opp nye arenaer for dette i det revitaliserte friluftsmuseet. Hvis ikke vi som jobber med kulturarven viser respekt for den, vil heller ikke andre gjøre det. Konserveringen skal gjennom Utvalg for Friluftsmuseet initiere utstillinger i Friluftsmuseet som setter gjenstanden i fokus: Som del i interiør eller som symbol for håndverk, estetikk, følelser, budskap med mer.

Det er viktig å få **ryddet** opp i alle bygningene som brukes som gjenstandslager, både for bygningsdeler, kulturhistoriske gjenstander og ifm driftsavdelingen. Dette må ryddes tun for tun, uthus for uthus. Til å ta hånd om denne gjenstandsmassen kreves økte magasinressurser og mer lagerplass for driftsavdelingen

For å håndtere oppgavene i Friluftsmuseet må en teknisk konservator jobbe med dette på heltid og få hjelp av flere når ting må gjøres raskt og effektivt. Det er behov for tid til daglig drift framover og ikke bare til syv ekstraordinære årsverk ifm revitaliseringsprosjektet.

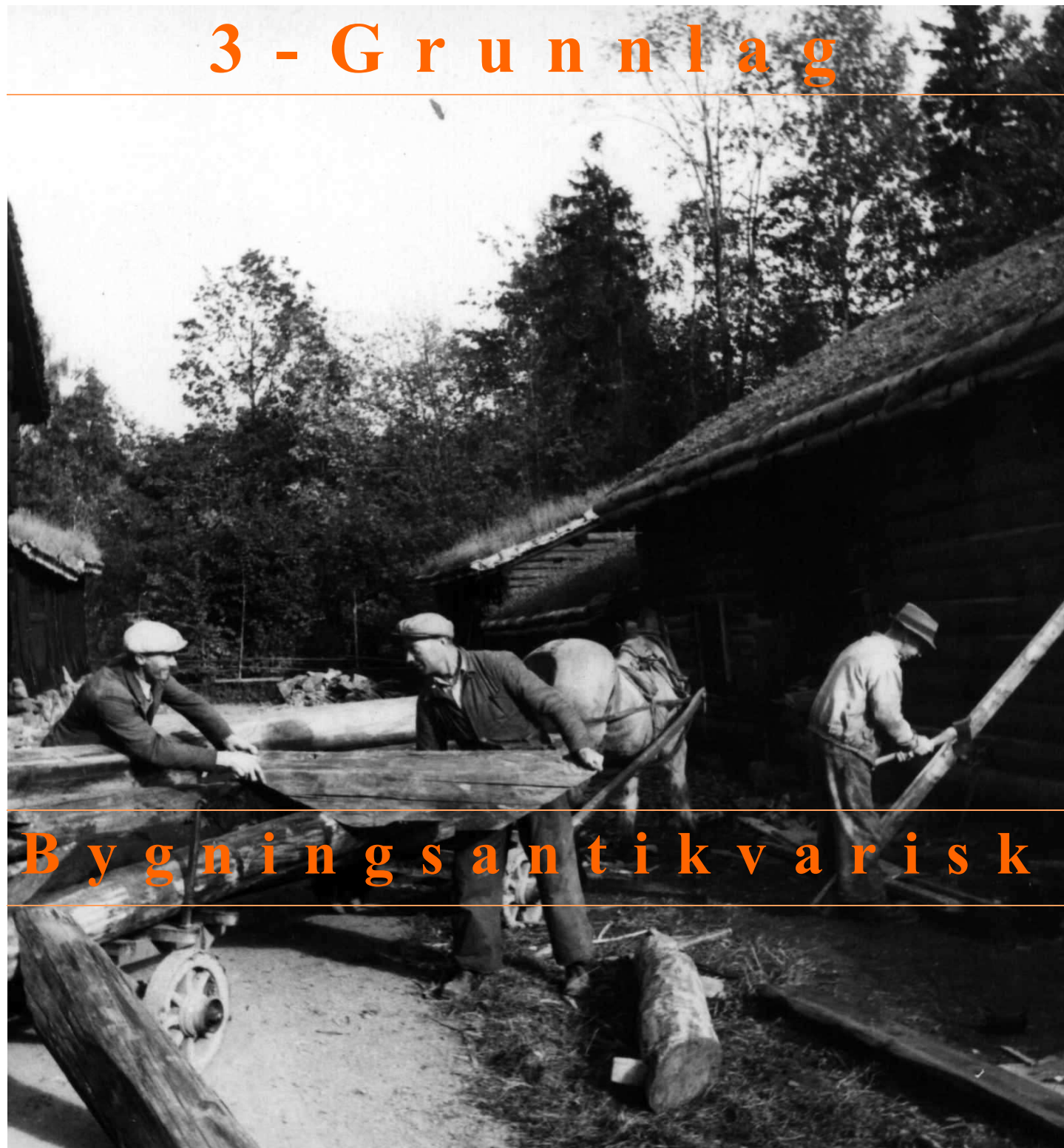
Bygningsantikvarisk avdeling skal sørge for å **tilrettelegge bygningene** slik at formidlingsmålene kan nås for de ulike områdene. Samtidig må bygningene ivaretas tilstrekkelig godt ut fra deres kulturhistoriske verdi. Forvaltningen må i tråd med dette nyanseres fra bygning til bygning og fra tun til tun. Hovedredskapet blir derfor å lage og følge opp en forvaltningsplan for bygningssamlingen som både reflekterer bygningenes verdi og museets formidlingsmål.

Bygningsantikvarisk avdeling skal tilgjengeliggjøre museets bygningssamling for formidling og samtidig forvalte samlingen tilstrekkelig godt. Avdelingen står ovenfor store **utfordringer** på begge feltene da museet lider under et stort etterslep på vedlikeholdssiden. Det er mange tak som trenger ny tekking og en stor del av grunnarbeidene er mangelfulle. Vann fra oven og store krefter i arbeid fra undersiden medfører at det er ressurskrevende å gå løs på disse bygningene.

Avdelingen vil fokusere på å ferdigstille en rekke enklere bygninger i inneværende periode, slik at flere tun kan løftes opp og bli til gode formidlingsbaser. Økt formidlingsaktivitet vil medføre økt slitasje. Vi har her flere alternativer for å møte problemet. Fra bygningsantikvarisk hold kan vi finne fram til et **akseptabelt slitasjenivå** på hver enkelt bygning og tilrettelegge best mulig for en helhetlig tilgjengeliggjøring og mer aktiv formidling.

Vi kan skifte ut deler etter hvert som de slites ut, men vi kan også velge å ta ut slitedeler før det oppstår slitasje, og bytte disse med nye deler som er prosessuelt riktige. Alternativt kan vi lage **slitelag** i form av tilføyninger. Hvilke valg som gjøres er i stor grad avhengig av bygningens verdi og status.

3 - G r u n n l a g

Innen 2015 skal avdelingen ferdigstille en **forvaltningsplan** for Friluftsmuseet. Her skal både bevaringsverdien ved den enkelte bygning, brukspotensialet og forvaltningsregimene presiseres. Bygningsantikvarisk avdeling må utrede verdien til den enkelte bygning og revitaliseringsarbeidet vil fungere tett opp mot forvaltningsplanen.

For Bygningsantikvarisk avdeling er det viktig at vi skal fokusere på ett tun av gangen og at arbeidet vi gjør inngår i en overordna, helhetlig plan. Igangsatte prosjekter på bygninger og tun må **ferdigstilles**, både bygningsmessig og på dokumentasjonssiden.

Avdelingen må:

- 1) Sikre skadede bygninger så de ikke forfaller videre
- 2) Ha en helhetlig forvaltningsplan for Friluftsmuseet
- 3) Ha klare intensjoner for alle tun og bygninger
- 4) Sikre systematisk kunnskapsutvikling for håndverkerne som har ansvar på de ulike tunene
- 5) Dokumentere alt arbeid og slutføre rapporter
- 6) Ha god prosjektstyring og sørge for at prosjektene blir fortunge

Landbruksavdelingen skal synes, høres og ikke minst luktes

på ulike måter i de ulike områdene. Hesten bør brukes i arbeidsoperasjoner hver dag, likeså bør gråtassen være ute støtt. Dyra skal sørge for liv i landskapet, lukt i lufta, forståelse for jordbruk, matproduksjon og dyrehold.

Områdene der vi ønsker å formidle landbruket skal være levende og inngå i faste prosesser. Da trengs det mennesker som arbeider der. Landbruksavdelingen har pr i dag for få årsverk til å få dette til godt nok. Antall årsverk som trengs i sesongen avhenger av hvilket aktivitetsnivå vi ønsker å legge oss på. En gradvis økning av **antall årsverk**, i likhet med nåværende landbrukstunverter, er en god løsning

Det er behov for større, sammenhengende jordområder. Valdres skal flyttes ut. Hvis Gudbrandsdalen rives og flatpakkes får vi til et langt bedre jordbrukslandskap og et klarere Friluftsmuseum. Å plukke ned Gudbrandsdalstunet er i sin tur avhengig at vi får til en god stølsformidling i det nye Valdrestunet.

Dermed har vi tre gode jordbruksområder som skal **differensieres** kraftig. Mellom Setesdal og Telemark blir det et 17-1800-talls jordbruk med hest og enkle hesteredskap av tre. Mellom Hallingdal, Numedal, Østlandet og Trøndelag skal 50-tallstraktoren få boltre seg. Her vil gråtassen dele jorda med et sterkt mekanisert hestejordbruk på Østlandet rundt 1900. I området nordøst for Hordaland er det spadens landskap som får tre fram. Også beiteområdene må differensieres. Gjerdene må trekkes mer inn i formidlingen og ha større variasjon.

Perioden som museet gjenspeiler var preget av stor uthugning og et åpent kulturlandskap. Det er viktig at museet åpnes

opp radikalt på dette feltet, slik at vi får flere gode elementer fra ulike **rekonstruerte landskap**. Det må tas grep gjennom utarbeidelsen av en helhetlig kulturlandskapsplan som skal henge sammen med formidlingsplanen og forvaltningsplanen for bygningsmassen.

bygningene og samlingene for øvrig.

Dokumentasjonsavdelingen har ansvar for å samle inn, bearbeide, tilgjengeliggjøre og bevare dokumentasjon knyttet til Friluftsmuseet og samlingene for øvrig. Arbeidet skjer i nært samarbeid med bygningsantikvarisk avdeling og kulturhistorisk avdeling. Det er et mål at dokumentasjonen skal gjøres tilgjengelig for publi-

tatt være på (kvalitet) og brukes (effektivitet/tilgjengelighet).

Friluftsmuseet skal presenteres for publikum i Besøkssenteret, gjennom tekst, bilder og film i et informasjonssenter om samlingen. Presentasjonen skal både være en appetittvekker og gi publikum anledning til å finne ut mer om utstillingene og tunene om de ønsker det. Planene må sees i sammenheng med planene om ombygging/endring av Besøkssenteret. Jfr. Notat om utvikling av Besøkssenter.

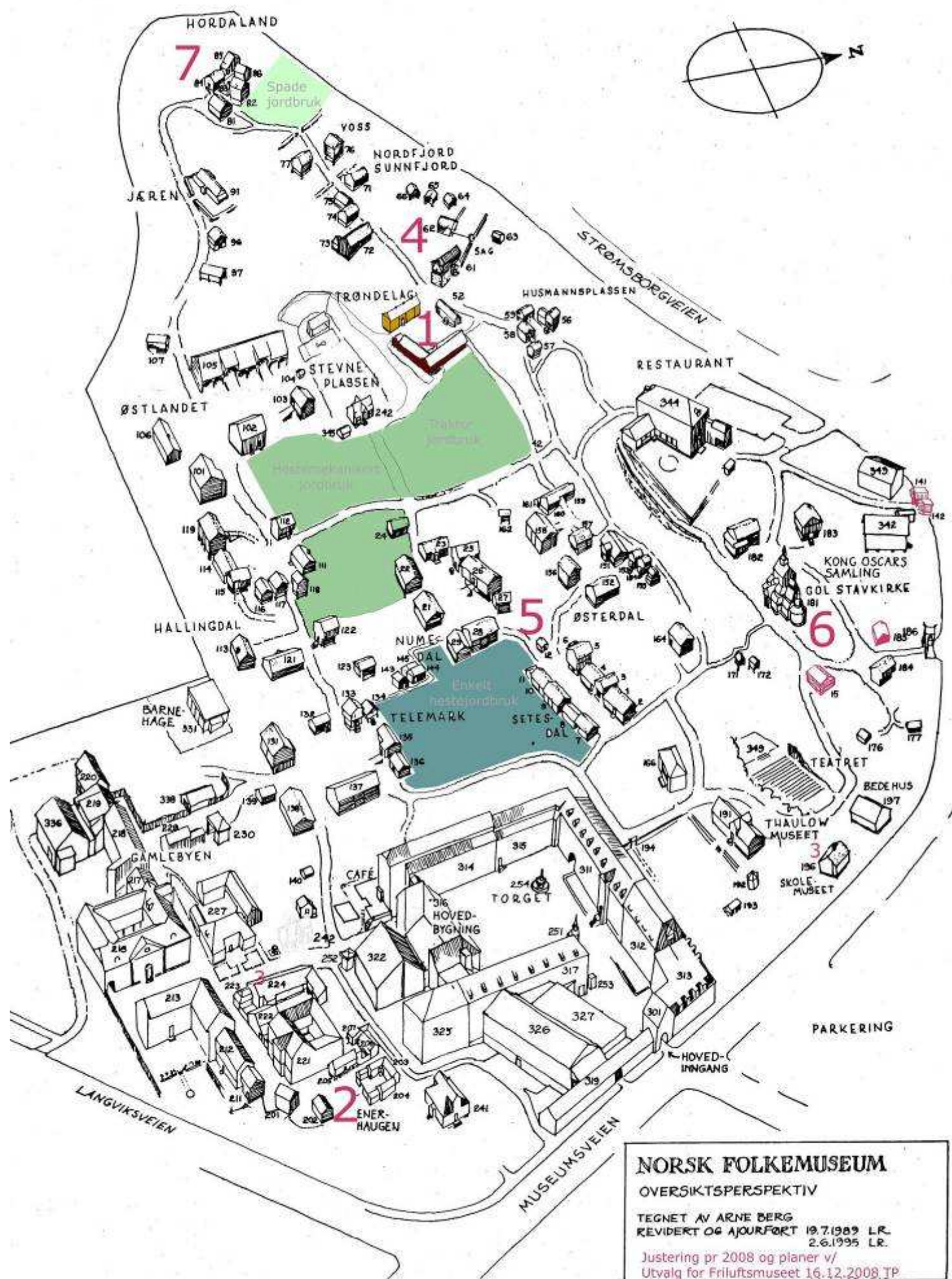
En rekke nye formidlingsformer krever utstrakt bruk av dokumentasjonsmateriale fra samlingene. Det gjelder blant annet Raulandsstua hvor det er foreslått å prosjektere/lyssette det Aallske grep og Friluftsmuseets historie gjennom andre grep enn gjenstanden/bygningene selv; gjennom å kombinere kilder som film, bilder og lyd. For publikum betyr det en presentasjon som både kan høres, føles og sees!

Dokumentasjonsavdelingen vil i første rekke ha ansvaret for å framskaffe, tilgjengeliggjøre og tilrettelegge dokumentasjonen for bruk i de prioriterte tunene i Friluftsmuseet. Det kan gjelde utvelgelse, framfinning og tilrettelegging av dokumentasjon og kildemateriale, skanning av fotografier, digitalisering av film- og lydopptak, avklare rettigheter og avtaler mht filmer, fotografier, arkivalia mm. Avdelingen vil også være involvert i å produsere utstillingsmaterieell i form av seil, utstillingstekster, filmer og fotografier. Kostnader knyttet til arbeidet vil være noen driftskostnader i forbindelse med innkjøp av fotomaterialer. Digitalisering av eventuelle film- og lydopptak vil koste ca. 1000 kr. timen.

Dokumentasjonsavdelingen skal utvikle og tilrettelegge dokumentasjon for presentasjon i Friluftsmuseet. Dokumentasjonen skal inngå i en helhetlig forvaltning av kulturhistorisk dokumentasjon knyttet til

kum i størst mulig grad. Dokumentasjonen er først og fremst skriftlige og muntlige kilder, erfaringsbasert kunnskap, fotografier, gjenstander, bygninger, lyd- og filmmateriale. Det er også et mål at museet skal ha gode digitale løsninger for samlingsforvaltningen som sikrer at kunnskapen blir

Utvalget har valgt ut **syv prioriterte tunprosjekter** for perioden for strategisk plan. Disse tunene skal utbedres grunnleggende slik at det blir en helhetlig og gjennomført formidlingstematikk i hvert tun. Bygningsmassen i disse tunene skal oppgraderes slik at deres tilstand står i stil med formidlingsmålene.

Å velge ut syv tun medfører at det må gjøres kraftige prioriteringer internt i avdelingene. Hovedvekten er lagt på å starte opp med å utbedre tun som vil få stor effekt rent formidlingsmessig. Rene forvaltningsoppgaver er nedprioritert på kort sikt.

Utvalget av tun er foretatt ut fra helhetlig vurdering av å blande små og store prosjekter slik at det hele skal være realistisk, og at de ligger godt til i museumsområdet.

Utvalget har lagt stor vekt på gjennomførbarhet ut fra begrensede midler. Valgene krever imidlertid at ledelsen og avdelingene følger opp og bruker egne midler på de foreslåtte tiltakene da vi ikke forventer stor grad av eksterntfinansiering.

4 - T u n f o r t u n

0	Samisk	2009	
0	Wesselsgate	2009	
1	Trøndelag	2009	2010
2	Enerhaugen - Hammersborg	2010	2011
3	Skole, kolonial	2011	2012
4	Vannkraft	2010	2012
5	Setesdal - Numedal	2012	2013
6	Oscar den IIs park	2013	2015
7	Hordaland	2014	2015

p r i o r i t e r i n g

Utvalget ser for seg tre ulike måter som publikum blir ønsket velkommen på. For det første trenger vi et skikkelig blikkfang når man nærmer seg museet langs veien fra Kongsgården. Utvalget går inn for at Øvre port byttes ut med loft og bur fra Rofshus.

Bygningene vil utgjøre et **spektakulært velkomstmonument** og inngangsport, og fungerer som en teaser for dem som kjører videre utover på Bygdøy. Dette anlegget vil signalisere museets identitet som et sted for både tradisjon og fornyelse. Vi ser for oss et billettsystem imellom bygningene på linje med det som skal etableres ved hovedinngangen slik at den nye øvre porten også i fremtiden vil være en alternativ entré til museet. Øvre port ligger i fredningssone B og tiltaket kommer ikke i konflikt med Kong Oscar den II's samling. For å unngå veistøv og –salt skal bygningene ikke ligge for nærme veien, og det er en fordel om de trekkes litt opp og står på en høy sokkel; på en moderne pidestall i råbetong.

For det andre legger utvalget vekt på at Friluftsmuseet og ulike tematurer presenteres i **Besøkssenteret**. Det skal informeres på storskjerm og gjennom personlig skjermesøk med ferdige tematurer, søkemuligheter på primus web mm. Tursiter fordrer minimum engelsk versjon på en del temaer, andre kan begrenses til bare norskspråklige. Her kan vi legge vekt på faktaformidling og sende de besøkende ut på rett vei gjennom å skape forventninger som gjør at de har interesser og fordommer og gjør klare valg. Andre kan velge å gå på mer tilbakelente oppdagelsesturer. I Besøkssenteret skal en få leie utstyr for audioguding på Friluftsmuseet.

På bytorget må museumsgjesten opplyses for å kunne gjøre et bevisst og grunnleggende valg: enten gå til landsbygda eller byen. Det som møter en i tredje fase, når en går ut i et av de to områdene er i dag lite tiltalende og engasjerende. Å få liv i og framfor Setes-

dalstunet er av stor betydning. Hagen framfor Karterud egner seg godt som **velkomstområde for landsbygda**, spesielt til gruppeomvisninger, men dette fordrer at steingarden og området mellom Karterud og Setesdalen endres.

Når en kommer til **byen** må en ledes direkte inn i området mellom Chrystie og

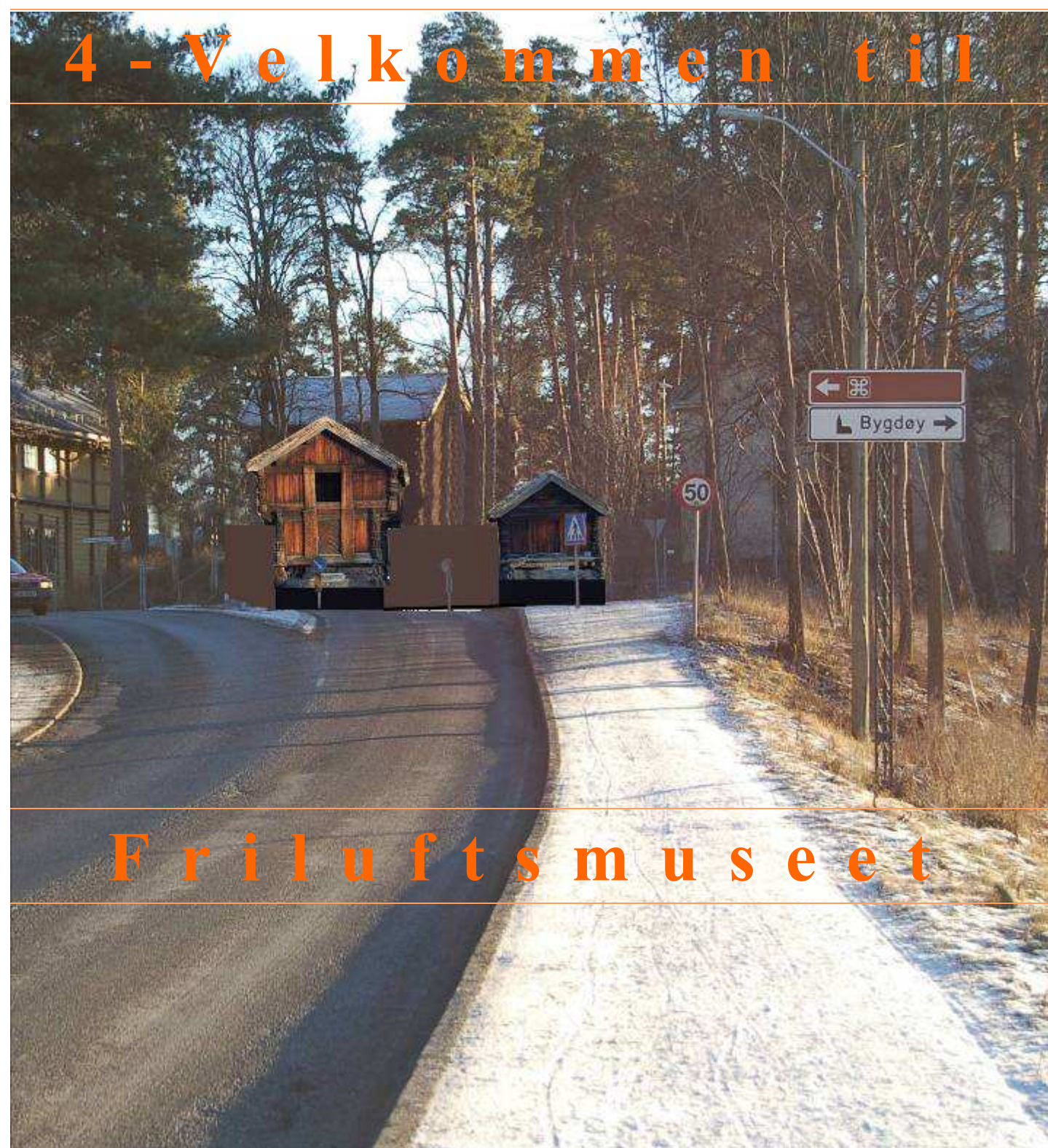
tannlegemuseet. For å hindre at en går direkte oppover mot Telemark prioriterer utvalget å fylle området mellom Barnas tårn og Chrystie med egnet bebyggelse. Det må være et miljø som trekker folk og ønsker velkommen med liv, lyd og lukt. Kombinasjon av systue og bakeri vil vært perfekt her, enten i form av et kopibygge eller en tilflyttet bygning.

Prosjektet Velkommen til Friluftsmuseet **prioriteres høyt** av Utvalget. Fordi gjennomføringen av disse tiltakene krever øremerket finansiering utenfra har vi valgt å ikke trekke dette inn som et prioritert tunprosjekt. Det bygningsantikvariske arbeidet i *velkomstpakken* er innbakt i strukturtiltakene det er søkt om gjennom KKD pr desember 2008. Nytt besøkssenter er også med i denne søknadsprosessen.

Sameplassgruppa har nylig laget en rapport for området og formidlingen. Arbeidet er nærest ferdig og prosjektet ligger dermed utenfor Utvalgets planperiode.

Sameplassen ligger sentralt på museet. Den blir dermed sett, men har et bakgårdspreget da den ligger tett opptil C-bygg. Sameplassen fungerer i dag som en Lapp-Camp med sommersalg. Den er lagt slik at den har en umiddelbar **nærhet til utstillingen** inendørs, men denne sammenhengen eksisterer mest i våre hoder. Forbindelsen kan materialiseres gjennom en glassdør på en slik måte at utendørsutstillingen fungerer som et tablå i et monter. For å få større arealer til sameplassen ønsker Utvalg for Friluftsmuseet å flytte Rofshusloftene bort fra sameplassen. Dette er omtalt ovenfor i avsnitt om Velkommen til Friluftsmuseet.

Sameplassgruppa er bedt om å eksplisitt definere **tunvertrollen** og formidlingsgrepet tunverten skal bidra til. Samegruppas argumentasjon for bemanning med tunvert må tas i betraktning i tunvertbudsjettssammenheng i planperioden.

Trøndelagstunet står først i køen. Dette prosjektet går sin gang iht eksisterende planer. Her skal det fokuseres på **1950-tallet, barndom og modernisering av gardsdriften**. Den store enhetslåven står sentralt i formidlingssammenheng da det blir en aktivitetsbase, spesielt rettet mot skoleklasser. Dette perspektivet, og at låven blir

en base for husdyrholdet gjør at **låven** er det mest sentrale formidlingselementet i Trøndelagstunet. Publikum og skoleklasser kan prøve forskjellige **aktiviteter**. For eksempel bakst, matlaging, plukking av egg, foring av dyr, håndmelking av treku osv. Trøndelag vil bli sentrum for jordbruk og dyrehold på museet.

De to **lånene** blir en viktig kontekst for formidlingen på låven. Utvalget presiserer betydningen av publikums mulighet for egen deltagelse i aktiviteter på tunet, da slik formidling bare i liten grad finner sted andre steder på museet. Dette er vesentlig for formidlingens rykte og tunets attraksjonsverdi.

For å gi følelse av **traktorjordbruk** trengs større, sammenhengende jorder. Traktoren trenger plass, og skal en dyrke både noe korn, høy og radkulturer må terrenget forandres og noen hus (Valdres og Gudbrandsdalen) flyttes. En del trær må også fjernes for å skape et troverdig, åpent landskap.

Ressursbehovet knyttet til utvikling er i hovedsak ivaretatt. Museet er tildelt 7,2 mill fra Eckbos legater til Trøndelagstunet. Bygningsantikvarisk avdeling går inn med 3 årsverk, primært for å oppgradere bygningsmassen utvendig.

4.1 - Aktivitet i

Trøndelag

Enerhaugen og Kanten 1B brukes til å vise forstaden ca 1865-1910 i henholdsvis elendighets – og verdighetsperspektiv.

Enerhaugen prioriteres i inneværende planperiode som et område for levende formidling. Johannesgate 12 og 14 skal utvikles til **arena for levendegjøring**.

Alle gjenstander skal byttes ut til innbo og løsøre som kan brukes slik historien og formidlingsmetoden krever det. Johannesgate 12 og 14 skal tidfestes til et senere årstall en dagens (som er 1891).

I nr. 12 og 14 skal det til sammen være fire hushold. De skal være forskjellige fra hverandre, men dermed også synliggjøre likheter gjennom **det sosiale sjiktet** og trangboddheten. Formidlingen i nr. 14 skal ikke preges av total elendighet. Huset skal benyttes til Historisk ferieskole. Fliseberget / Stupinngata/ Johannes gate 4 for å gi et mer realistisk bilde av fattigdom i forstanden på slutten av 1800-tallet.

Hammersborg skal formidles ut fra andre metodiske grep. På Kanten 1 rekonstrueres familien Steens hjem ca 1910 (hvor museet har dokumentasjon og gjenstander) for å vise **pyntelig familieliv** i et lite forstadshus. Der hvor publikum ikke kan komme inn i husene skal de kunne se inn, få audioguding og lese tekster. Om det velges hel glassdør, halv glassdør, glassbur eller noe helt annet som er til publikumsopplevelsens beste, må avgjøres ut fra en rekke hensyn.

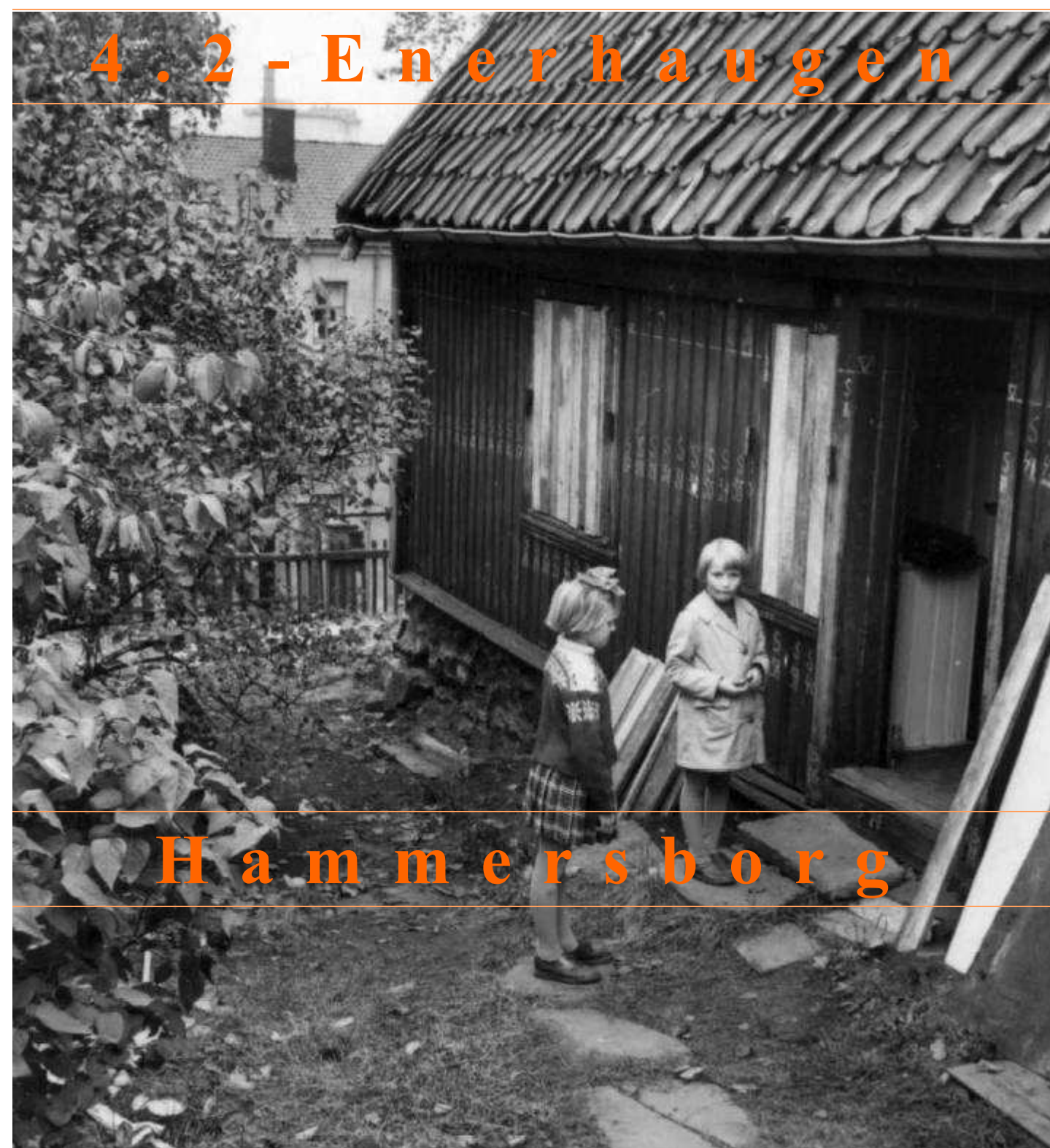
På Enerhaugen er eksteriøret i god stand, men piper og tak må etter hvert skiftes. Kanten 3B er i dårlig forfatning mht puss og teglstein. Utbedring av skader i murverk må utredes og kan komme til å bli et stort prosjekt som kan medføre behov for eksternt finansiering. Innvendig må alle overflater arbeides. Kanten 1B er i dag kun et skall. Her er det også store innvendig arbeider

som må utføres. Arbeidet her er satt til 3 årsverk for bygningsantikvarisk avdeling.

Fra gjenstandskonserveringssiden trengs en gjennomgang av bevaringsstatusen til gjenstandene som nå er plassert på Enerhaugen. Gjenstander uten proveniens er kjøpt fra antikkforetning. Gjenstandene som ikke er teknisk/ håndverksmessig interessant må klasseres deretter, og settes i stand for bruk i

stuer med status 2 og 3. Konserveringens ansvar til å vedlikeholde gjenstandene reduseres i samme grad, selv om kontroll av plassering for tilgjengeliggjøring i PRIMUS vil holdes oppdatert. Alle gjenstander som hører til Hammersborg, Kanten 1B skal ”konserveres” for stue med status 1.

Ressursbehov: Innredning, Enerhaugen 1 årsverk kulturhistoriker, 1 årsverk tekn.

Skolestua er midtpunktet for **Historisk ferieskole** og brukes i tillegg hyppig til undervisning innenfor skoleåret. I dag er Skolestua formidlingsmessig verken det ene eller det andre. Den kan lett bli så mye mer. I henhold til gjenstandsgraderingen må mange gjenstander skiftes ut med kopier eller **rekvisitter** der hvor det er enklere å få til. Konserveringen må delta i utvalg av gjenstander, mulig kopiering eller innkjøp. Mye av interiør og gjenstander som nå er i stuen må til magasin.

Arbeidet med å utvikle skolen skal drives av **Undervisningsseksjonen**, men det kommer til å gå med noe tid til konservering.

Kolonialen er åpen for publikum alle museets dager. I dag fremstår Kolonialen som en kiosk med dårlig **vareutvalg** og et nostalgisk og noe pussig interiør. Kolonialen kan bli noe langt annet. Formidlingen utvikles i samarbeid mellom Publikumsavdelingen og Kulturhistorisk avdeling. Begge avdelinger ønsker den annerledes men at den i ventetiden fram mot fullføring fortsetter å selge drops.

Det er behov for å oppdatere både innredning og utstyr i Kolonialen. Her settes ressursbehovet til 1 årsverk kulturhistoriker, ½ årsverk tekn. konservator.

Hele området rundt oppgangssag, stampe, smie og utmarksløene må **oppgraderes vesentlig**, både mht bygningsmassen og formidlingen. Formidlingsmessig har vi ikke tatt stilling til hvilke grep som må tas.

Vann eller ikke **vann** er vesentlig i forhold til metode. Noe sildring i en bekk ville gi formidlingen en ny dimensjon. En bekk ville

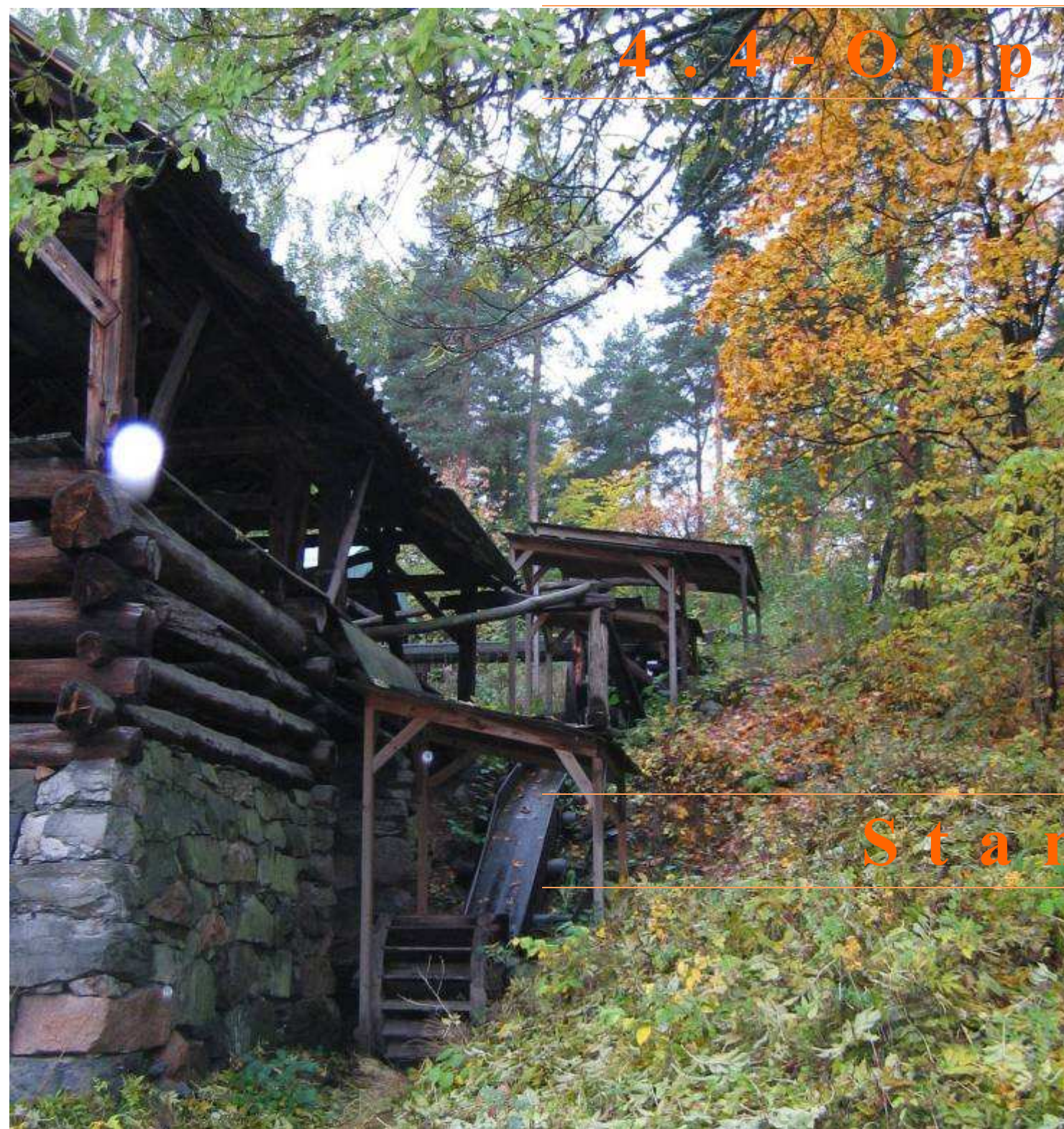
også bidra i andre deler av formidlingen da mange enkle arbeidsprosesser var knyttet til bekken. Det er imidlertid umulig å oppgradere anlegget til reell drift. Enklere formidlingsgrep med symbolsk vann kan fungere. AV-formidling krever et mindre budsjett. Det er i nyere tid laget en kopi av stampa som står på original plass i Stordalen på Sunnmøre. Denne kopien kan danne et godt

utgangspunkt for en lyd- og lysinstallasjon.

Bygningsantikvarisk avdeling legger inn 3 årsverk. Utgiftene til bygningsarbeidet kan dekkes over avdelingens driftsmidler.

4.4 - Oppgangssag

Stampe

Setesdal er, og skal være, et stas-tun. Her skal vi dyrke the **feel-good-feeling** of gamledager. Ved inngangen til tunet skal gjesten ønskes velkommen av tunverten. Her skal nysgjerrigheten vekkes: Hva er inni hvert hus, og hva finner vi i neste tun? Alle bygningene skal være **åpne for innstigning** eller innsyn. Det skal være lyssetting og skjermer som viser kontekst i stort format med følelser (lyd, lukt og bilde) og en rimelig god kontekst. Vi sikter oss inn på enkel pc-teknologi sammen med et audioguide system. Vi legger vekt på driftsikkerhet, og at et system for drifting og oppfølging er innbakt i konseptet. De besøkende må hjelpes inn på sin videre vei herfra, så de har forventninger. Men først og fremst må de bli overrasket når de titter inn gjennom hver enkelt dør.

Setesdalstunet skal også materialisere og formidle ideen om **Aalls museum** fordi vi må forvalte vår egen museumshistorie på en skikkelig måte. Her er det rom for en refleksiv fortelling som må legges oppå primærformidlingen, som et eget lag. Vi skal fylle på med mer gjenstander for å vise tegn til liv, samtidig som vi beholder Aalls metode noen steder da den var så viktig i museumshistorisk forstand. Håkon Shetelig omtalte Aalls prinsipp som det "museale doxa", og som noe helt annet enn "Sandvigs feilgrep".

I låven skal det være rom for **gruppesamlinger** ved omvisninger. Låven innredes slik at treskegulvet er en base for publikum mens de to før-lagrene blir brukt til lysbildevisninger og kan også fungere som utstillingslokale for relevante gjenstander. I et av loftene; vise treskurd fra området i en utstilling. Krever monter og klimakontroll.

Setesdalstunet legges i hovedsak til 1700-

tallet. Åmlietua gis en Aallsk innredning fra tidlig **1700-tall**. Kjellebergstua kan vise usamtidighet og lange linjer. Den skal ikke være rotete, men snarere stå på stas. En skal ikke komme inn i hverdagen direkte, men det skal være som om de har vært borte en stund. Samtidig som tiden legges til tidlig 1700-tall kan vi dyrke usamtidighet gjennom kontekstualisering

tesdalstunet skal ha lokale Setesdalsdrakter. Det lokale preget skal stå i sentrum, men kan være nostalgisk og ganske standardisert.

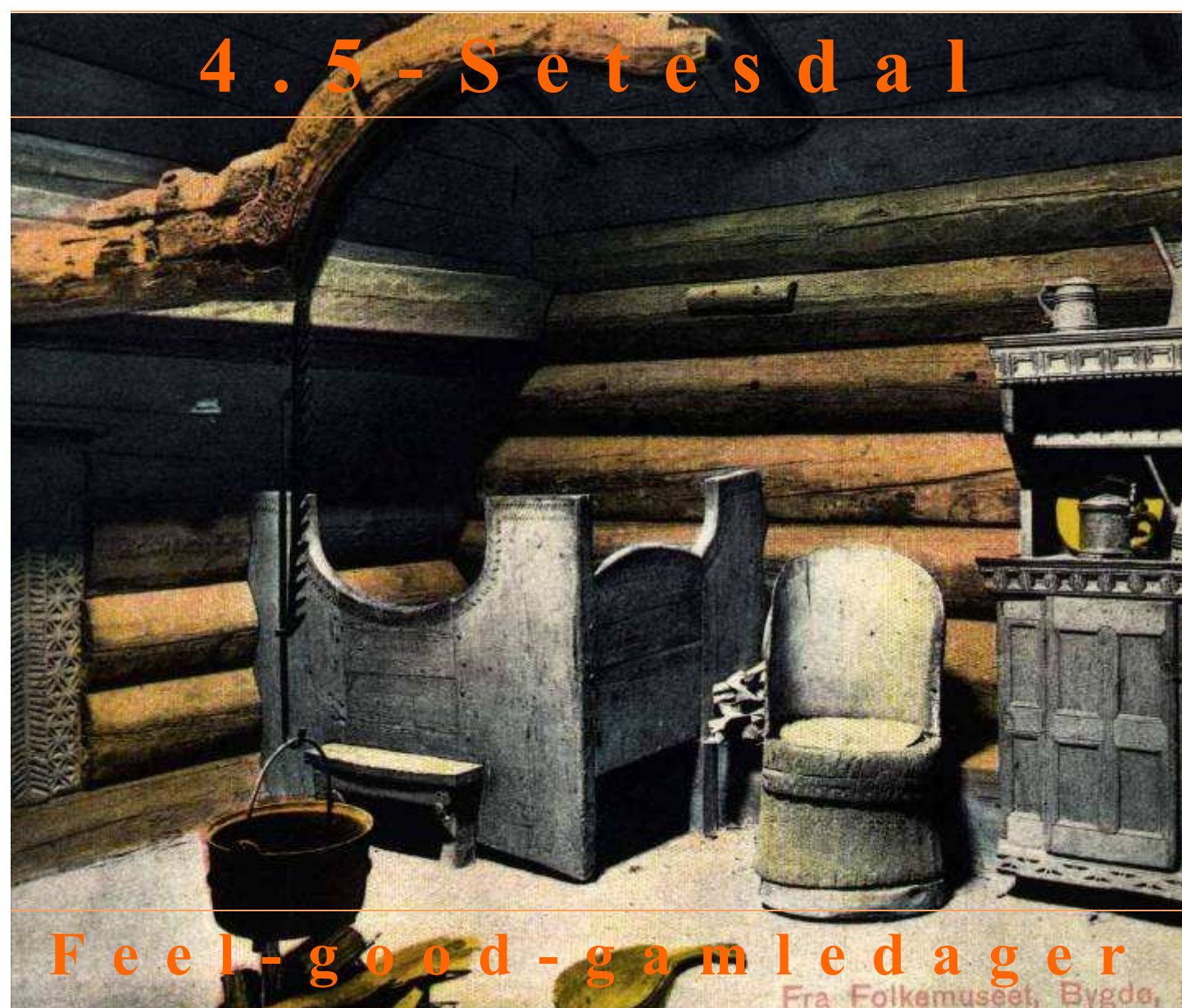
Det må være mulig for publikum, enten de kommer alene eller i grupper på opp til 30 personer å komme inn i både Åmli og både ny og gammel del i Kjelleberg,. Det har stor formidlingsmessig verdi å kunne

ne komme inn i uthus.

Tunet er tjent med to tunverter. Tunvertrollen kan være tradisjonell, men også tunvert i formidlerrolle

Tilrettelegging av Kjelleberg- og Åmlietua gjøres i samarbeid med konserveringen. Ønske om **utstilling** Oseloftet med forslagsvis 4 montere med treskurd av Setesdalstype med audioguding fra Inger Lise Christies forskning. Gitterport fjernes og nye løsninger for besøk og inngang i Brottveitloftet. Redskaper (gjenstander, rekvisitt, kopier) til stall og låve må kompletteres.

Stall fra Heimtveiten er **under oppføring** slik at tunet med dette uansett er komplettert i løpet av 2010. Utover dette er bygningsarbeidene som kreves her satt til 1 ½ årsverk for tilstrekkelig oppgradering. Hovedvekten vil gå til enkle tilpasninger av de enkelte hus for at besøkende skal kunne gå inn. Spesielt kreves det nye gulvløsninger i uthusene, noen nye trapper, takskift på Kjellebergstua og Oseloftet samt utbedring av svalgangen på Oseloftet.

med bildevisning på veggene.

Bildematerialet skal være med å bygge opp **nostalgifølelse**, men bør også gi den besøkende noen **provoserende** slag i trynet innimellom. Tunvertene i Se-

åpne alle dører til husene i Setesdalstunet. I dag er ingen loft og bur tilgjengelige for publikum. Her har vi muligheten til å innrede og tre inn i alle bygningene fysisk eller via fotomontasjer som i Åmli. Det er også begivenhetsrikt for publikum å kun-

I Numedal sikter utvalget mer inn på saklighet. Her skal omviseren være faglig. Omviseren skal gå med hvit frakk, og formidlingen skal gå direkte på forskningsspørsmål og resultater ifm regional byggeskikk og historisk utvikling. Bakenfor dette kan vi diskutere behovet for forskning, museet som kunnskapsprodusent og vår rolle som forvalter. **Tunverten spiller forskerrollen** men kan sende grupper og enkeltindivider inn i Raulandsstua for en oppbyggende fremvisning på moderne **storskjerm**.

Raulandsstua er god for projeksjon. Her kan folk slippes inn i stua men med sperre og alarmsone før bordet. Grøsli vil fortsatt fungere som en stue for omvisninger; og kan fungere som tunvaktbase. Væråsmogen kan gi en god glassbur-utstilling.

Uthusenes funksjon kan her få stå i parentes og dørene bør være lukket i normaltillfeller da det er innhusenes og spesielt ildstedenes funksjon som skal stå i fokus.

Vi skal altså ikke blande inn for mye liv her, men være **rasjonelle**. Gode hovedtema er utvikling, spredning og funksjon til ulike kulturelle trekk. Tunet er bygget opp rundt usamtidighet og utvikling. Inntunet dekker et tidsspenn helt fra 1200tallet til 1800tallet.

Temaene som reises er **stuetype, fyringsteknologi, ildstedsutvikling og belysningsformer**. Det er viktig at vi ikke bare forteller historien fra årestua til jernovnen men også får inn et nybygg helt tett på, men i utkanten av tunet. Det passer best med et lavt og lite **ferdighus fra 60-tallet** med elektrisk belysning, panelovner, takpapp på et slakt svaltak, og praktiske og godt isolerte H-vinduer. Dette er et grep i å aktualisere Friluftsmuseet med en ny utstilling som gir folk en på trynet. Etter å ha forlatt Feel-good-Setesdal vil det provosere bare ved at det bryter med museets

tømmer- og torvtakseestetikk. Her får vi også inn det **20. århundre**.

Gjennom å formidle **teknologier** knyttet til varme, lys og mørke gir vi de besøkende en konkret kunnskap, og en kontekst for å leve seg inn i og forstå mer av de øvrige tunene. I forbindelse med fyringsteknologi, lys og varme, kunne det være interessant og

ninger i. Omviserens fagkunnskaper og saklighet er vesentlig. Den nye eneboligen gjør dette tunet dristig, og utvalget tror grepet vil skape debatt, fordi det nye huset forstyrrer det estetiske bildet av det romantisk komponerte Friluftsmuseet.

Et nybygg på hjørnet mot Trønderlag vil kreve full eksternfinansiering. Raulandsloftet får uansett nytt tak i 2009/2010. Dermed

Ressursbehov FoU-seksjonen 2 årsverk på Setesdal- og Numedalstunet til sammen.

Væråsmogen tilrettelegges til monterstue med klimaregulering og glassbeskyttelse.

synliggjøre hvor mye energi man brukte på å få lys og varme før og nå. Effektive kw pr dagsverk når man fyrer på åre, peis, jernovn eller panelovn.

Formidlingsmessig er dette tunet det vil bli holdt mange **tradisjonelle omvis-**

er det bare mindre arbeider som kreves på bygningsmassen. Væråsmogen trenger nytt tak og flikking på svalgang og reparasjon av setningsskader. Det samme må skje på Eldhus fra Bakke i Veggli. Disse er satt til omlag 1 ½ årsverk fra Bygningsantikvarisk avdeling.

Dette området skal i tråd med Riksantikvarens fredning bli en **refleksiv park**. Utvalget har satt som motto at "Nå skal de faen meg få det de maser etter" (Utsagnet henviser til reiselivsoperatørene og ikke til RA). Den engelske parken rendyrkes som en folklørepark fra slutten på 1800tallet. Omviserne bærer **nasjonaldrakt** etter Hulda Garborgs modell og vi setter fokus på "bildet av det norske" og nasjonalismen rundt 1905.

Sagastua flyttes opp til Kjellebergstuas gamle tomt og brukes som et **aktivt formidlingsrom** for grupper. Seta-bua kan flyttes ned mot porten hvor det på et tidspunkt har stått en annen bygning.

På Berdalsloftet skal overlysvinduene re-monteres og bygningen skal fylles med sitt opprinnelige museumsinnhold; som et **raritetskabinett**. Det må sikres klare siktlinjer mellom stavkirken og bygde-områdene nedenfor.

Publikumsavdelingen gleder seg til å realisere dette tunet. Ikke minst av hensyn til turistnæringen. En ekte folklørepark som rendyrker "det norske", en herlig blanding av **kultur og kitch** som vi skal formidle seriøst og med fokus på kvalitet.

Dansen i Telemark flyttes hit. Gamle Landbruk og Vognmagasinet blir publikumsfasiliteter og alternativt dansested ved regnvær og lignende.

Rolstadloftet er i dag i prosess og vil bli ferdigstilt i 2009. Stavkirken vil få ny takteking gjennom Riksantikvarens stavkirkeprogram i 2014.

Flytteprosjektene er søkt finansiert gjennom KKD's arbeidsstrukturtiltak i desember 2008 og skal ifølge planen gjennomføres i 2011.

Bygningsantikvarisk avdeling legger inn 3 årsverk. Gjenstander til Berdalsloftet skal behandles for ny-møblering og det kreves inngang med avsperring, gjerne et glassbur da loftet må klimareguleres.

Ressursbehov FoU-seksjonen 1 årsverk med hovedvekt på innredningsarbeidet på Berdalsloftet.

4 . 6 - K o n g O s c a r I I

F o l k l ø r e p a r k

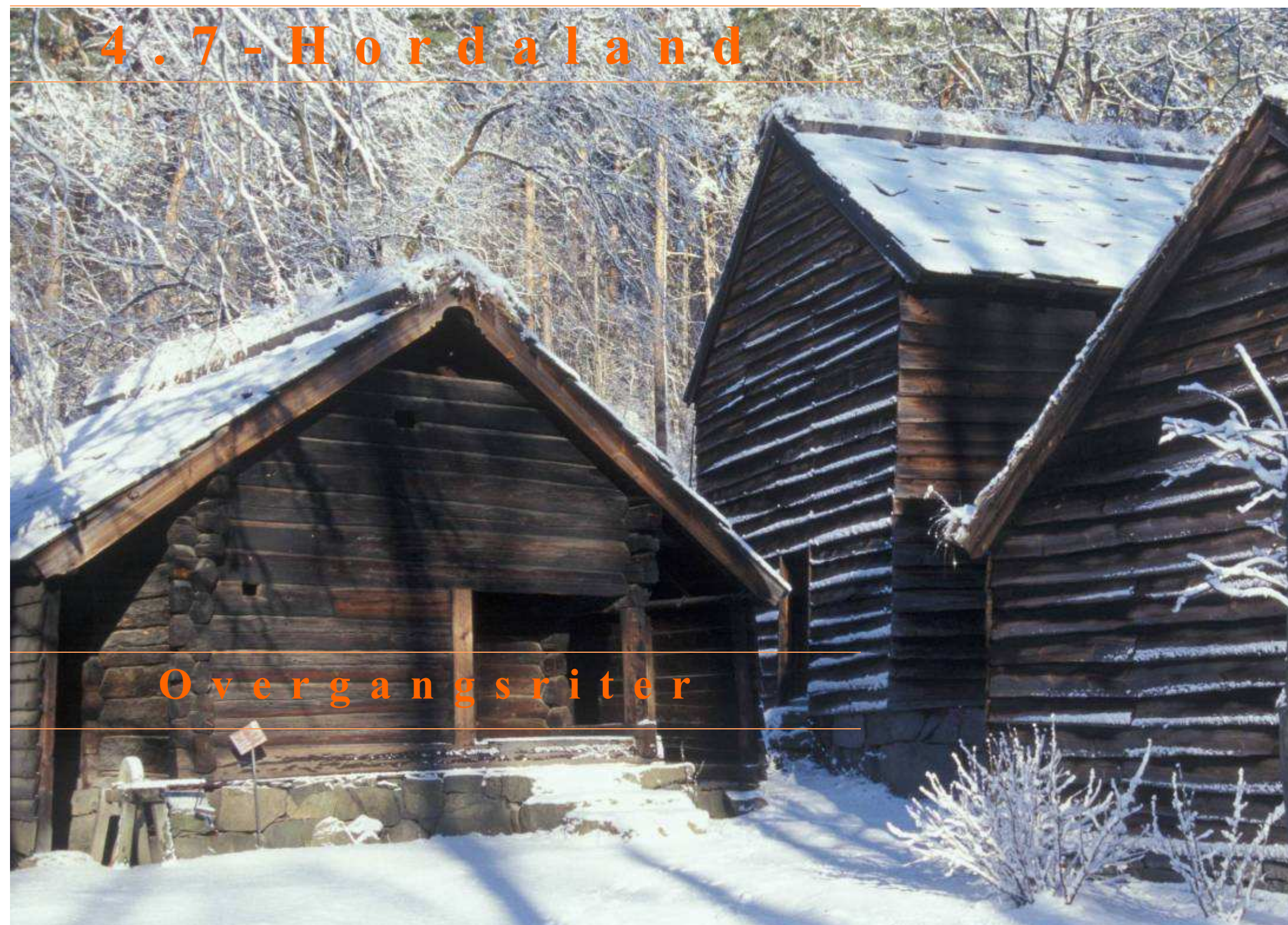
Det er viktig å få inn Vestlandet i denne planperioden, og Hordalandstunet legges til sent på 1800tallet. Menneskers følelsesliv i kulturhistorisk sammenheng, med fokus på frieri, kjærester, bryllup og andre **overgangsriter**. Også vises som del av soveskikkens historie. Eldhuset tilrettelegges for bruk til ølbrygging, frukt og bærkonservering med mer. Stue fra Nes vurderes for bordekking men dette krever en form for sikring av gjenstandene.

Vi vil skape et markant **kulturlandskap** basert på spadejordbruk nordøst for tunet. Her er det en varm, solvent li som imidlertid krever tilførsel av ny jord. På sørsiden fortsettes det med fruktdyrking. På åsen mellom Hordaland og Jæren skaper vi et snauhøgdyngsområde med noe einer.

Steingjerdene som ligger her i dag, er dårlige og lite hensiktsmessige. De bør flyttes og mures opp igjen med henblikk på hvordan de kan lede dyra dit de bør være og holde de borte fra avlingene. Området mellom gardene bindes sammen med en god **fegate** eller geil som leder ut i utmarka.

Bygningsantikvarisk avdeling anslår de mest vesentlige bygningsmessige arbeidene i Hordaland til å ligge i størrelsesorden 4 årsverk

Ressursbehov FoU-seksjonen 2 årsverk

Prioriteringene som Utvalg for Friluftsmuseet har gjort må også sees i sammenheng med det vi har valgt å utsette. Arbeidene vi utfører nå vil få konsekvenser for de andre tunene i perioden etter 2015. Vi har derfor i dette vedlegget lagt fram noen hovedtrekk for resterende områder.

20. og 21. århundre

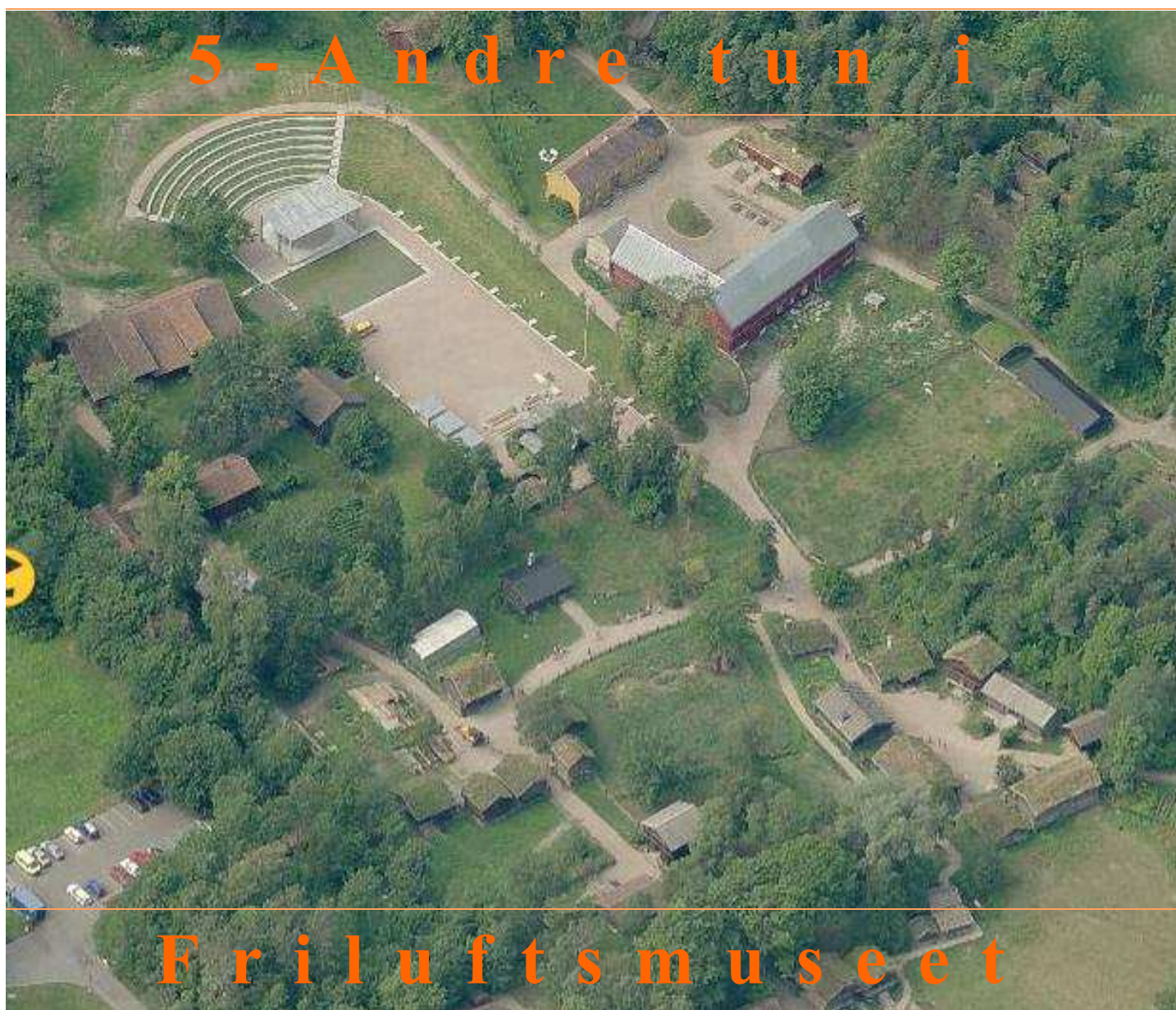
Ifølge Strategisk plan skal vi prioritere samtid i planperioden. For å få plass til 20. og 21. århundre kan vi få inn nye bygg som kolonihagehytter og Randi Johannesens bolig. Disse prosjektene består av tilflytting av nyere bygninger. Her er det således mulig å få ekstern finansiering. Vi har lagt disse prosjektene utenfor det normale arbeidet vi vil gjennomføre da disse prosjektene har en helt annen form for usikkerhet knyttet til seg. For å finne plass til dette har vi mange små muligheter, litt spredt. I tillegg har vi Tomta å ta av ifm byutvidelse. Bygningsdelene kan gjerne flyttes vekk til annet sted bare det er sikra. Her bør vi imidlertid bruke området under jorda til å lage gode driftsarealer for museet.

Byområdet

I Gamlebyen/ byområdet skal kaos og mangfoldet få råde: Det må skapes gode forhold for **livlig handel og godt håndverk**. Her skal vi dekke tiden fra 1700tallet og fram til i dag.

I byområdet prioriterer vi å få til god trøkk i sesongen med mye aktivitet. Bybygningene kan benyttes som kulisser; de kan fungere som autentiske skall som fylles med ulike funksjoner og legges til ulike tider. Å gi rom for ulike håndverk og næring vil bli en viktig vei å gå. Godt håndverk vil være viktig for å dekke våre egne behov for kopiering og nyproduksjon, og ikke minst som et ak-

tivt ledd i vår **kunnskapsforvaltning**. Til tross for at disse temaene i stor grad ligger utenfor innværende 7årsplan må det tas høyde for i planarbeidet i dag. Aktuelle yrkesfelt vi bør få tilrettelegge for er modist, klesforetning, skredder, baker, , bokbinder, frisør, blikkenslager, smed, snekker, frukt og tobakk. Dette kommer i tillegg til de eksisterende funksjoner vi idag dekker.

I flere av de øvrige husene skal vi tilrettelegge for formidling gjennom levendegjøring og rollespill.

Hallingdal

På Bjørnebergstølen kan vi gjenskape Fani-tullen og bruke Olav Thon som gamlefar i Gulsvikstua.

Innrede Holshagen med den redskapen som ville vært der, den avlingen som ville vært der osv. enten ny kopier eller gamle. Skal se ut som om låven er i bruk, slik at man kan ta

grupper inn på låven og ta tak i gjenstandene og fortelle rundt dem og gårdsdriften.

Østlandet 1910/1900

Østlandstunet har i dag store strukturelle problemer, men med utflyttingen av

Valdrestunet får Østlandet langt bedre plass og vilkår. Tunet legges til rett etter århundreskiftet. Jordbruket skal være hestemekanisert. Her bør en få ryddet Gardsvikslåven, slik at låven kan brukes som lagerbygning for jordbruksredskaper og avling samt en arena for formidling av tradisjonelle arbeidsoppgaver på en gård rundt 1900. Østlandstunet vil dele jorder med Trøndelags 50-tallsjordbruk. Beite bak Gardsvik opp mot amfiet på festplassen er også typisk østlandslandskap før bakkeplaneringens tid med sine bratte leirbakker som stort sett ble anvendt til beite.

Østerdalen

Sent 1800tall. Plakatutstilling med landskapsbilder fra ulike tider i form av store boards utendørs. Samarbeid med board-firma. Distriktet egner seg godt til å diskutere skogbruksarbeiderne og de store skogeierne, klassekonflikter og eiendomsforhold.

NF og 2ww: Hvor er krigen på museet nå? Museet var okkupert, Friluftsmuseet var åpent for undervisning. Bondekulturen ble etter krigen problematisk på grunn av symbolbruken under krigen. Vanskelig å ha krigstematikk i tunene? For personlig/ kommer fra bestemte gårdsbruk? Vognhuset: Bunkersen; NF 343 kan egne seg til en krigsutstilling?

Telemark er et problemområde. Yli rose-males inni, på plater, gjerne som en blanding mellom trad rosemaling og grafittispraymaling.

Logistikk; veier, stier, adkomst: Drift, og publikum. Her er det noen perspektiver som står i konflikt. Bør ha et klart logistikkregime; Normal, ekstraordinær prosjekter, i og utenfor åpnongstid, hest er best.

- Utvalg for Friluftsmuseet skal fokusere på helheten ved Friluftsmuseet og sørge for at de ulike avdelingene er harmonisert mht utviklingsmål og forståelse av utstillingens ulike elementer.
- Utvalget skal initiere, følge opp og evaluere prosjekter fortløpende, primært i henhold til denne planen.
- Utvalget skal også ha en styrings- og kontrollfunksjon ovenfor andre prosjekter for å sikre at hver enkelt del henger sammen med helheten på en god måte.
- Det er viktig at utvalget til en hver tid er kompetent til å vurdere alle typer prosjekter ut fra faglige mål og samtidig ha en tverrfaglig plattform.
- I henhold til Strategisk plan skal alle fagavdelingene utarbeide planverk som har betydning for Friluftsmuseet i løpet av planperioden. Utvalget må her gå inn og ha en rådgivende funksjon på tvers mellom avdelingene.
- For å kunne gjennomføre denne typen oppgaver på tvers mellom avdelingene er det viktig at utvalget har løpende dialog innenfor ulike prosjekter. Utvalget må informeres når det iverksettes prosjekter som berører Friluftsmuseet. Ledergruppa må således sende relevante prosjekter videre til Utvalget for uttalelse før godkjenning.
- For å arbeide effektivt og med riktig kvalitet må målet for det enkelte tun være fastlagt. Vi må ha klarhet i bygningens formidlingskontekst mht tid, rom og sosialt sjikt.
- Det er viktig at forvaltningsplanen og formidlingsplanen for Friluftsmuseet integreres.
- Igjennom et forprosjekt for hvert tun må en rekke felt stokkes og klarlegges mht tidsbruk og økonomi. Hvert tun

må ha sitt eget prosjektlag og prosjektene må godkjennes i museets normale prosjekt-struktur. Planen for revitalisering av Friluftsmuseet kan her sees som grovanalyse, mens hvert enkelt av de 7 delprosjekt fungerer som hovedprosjekter innenfor vanlige ”bygge/ utstillingsprosjekter”. Det medfører at det i god tid må utføres et konkret forpro-

ningens verdi og muligheter for formidling, og oppbevaring og framvisning av gjenstander, og som base for handlinger.

- Formidlingsgrep for tun, bygninger skal fungere i forhold til beskrivelsene. Kulturlandskapet skal pleies ut fra målene som er satt i planen.

Gruppas videre arbeid

1. Følge opp planen igjennom ledergruppa, korrigere innholdet og legge fram for styret.
2. Initiere prosjekter og ha et overordna blikk mht de andre prosjektene. Alle prosjekter følger vanlig prosjektstyring ved NF, og gruppa vil ikke stå som prosjekteier.
3. Ha 4 årlige møter for koordinering, oppfølging og evaluering.
4. Rullere planen for perioden etter 2015

sjeekt som skal godkjennes før oppstart.

- Utvalget skal etterse at FDV-runder koordineres slik at vi kan besiktige bygningene og interiørene systematisk.
- Utvalget skal etterse at det er vedtatt og eksisterer en felles forståelse for byg-

- Bakgrunnen for denne rigide strukturen er at de ulike avdelingene og individenes målsetninger må koordineres slik at vi skaper en god helhet.